

El nostre verb social*

Discurs llegit el 4 de maig de 1922
en la VI Festa Anual de l'Institut

JAUME BOFILL I MATES
Membre de la Secció Filològica

Cridat i admès a la Secció Filològica de l'Institut, no per altres mereixements que el versificar i l'haver mirat de contribuir a l'enaltiment de la nostra llengua parlada, no m'escauria, en aquesta mena de presentació solemne, ocupar-me d'un tema estrictament científic. Si els fantasmes —segons el divulgat parer mefistofèlic— no se'n poden tornar d'un lloc sinó per on hi entraren, bé poden els acadèmics, en romandre en llur categoria, servir fidelitat vitalícia a la vocació que els en féu. Guiat d'aquesta llei, potser d'un instint només de congruència, us parlaré una estona d'EL NOSTRE VERB SOCIAL.

No basta, per a conservar i perfeccionar la llengua d'un poble, el llenguatge escrit, l'estricta literatura llibresca. Si només aquesta fos conreada, un divorci s'establiria entre ella, cada dia més erudita, i la parla de la gent, cada dia més vulgar. El dialecte literari acabaria per esdevenir artificial, petrificat, morint de saviesa, mentre el dialecte popular, reduït a una vida vegetativa, s'atrofiaria, es degradaria i, encara que constant-li més, moriria també.

* Publicat a *La Veu de Catalunya* del 6 de maig de 1922.

La depuració i la renovació del corrent parlar, la seva coordinació amb la literatura, és amb l'entonació del bell parlar com principalment se sostenen. Popular i docta, arriba, l'art oratòria, en la multiplicitat dels seus estils, a tot indret, i amorseix i dignifica el parlar de la gent. Les paraules alades són d'una major eficàcia immediata que no els escrits perdurables.

L'oratòria brolla espontàniament del diàleg. Com un riu que tot s'ho emmena, sovint es limita a formular en veu alta el comunal sentir. La conversa apar una deu puríssima; tan lluminosa i fràgil és, que només aptíssimes destres saben empunyar-la. El vol de l'oratòria és pla i una mica feixuc. El ritme d'una conversa bella és trencat i graciós i confident com un volar de libèl·lula. La conversa es diria més aviat hel·lènica; l'oratòria, més aviat romana. Manifestació de plenitud fou a Roma; a Grècia havia estat senyal de decadència.

Home de conversa fou mossèn Frederic Clascar, que em precedí en el seient que m'assignàreu. Clergue de psicologia titànica, jugava amb la roentor de les paraules i en treia, més que joiells d'orfebre, peces invulnerables d'una personal metal·lúrgia. Innocent, arriscat a estones, com un infant, gosà escometre la versió i completar l'exegesi de la Bíblia. Que el seu record ens acompanyi, exemplar tothora, així en la persistència del treball com en la distensió del diàleg!

Escau fervor, en la confidència; cal, per al discurs, entusiasme. L'orador és com una gran foguera passional. Tothom hi aporta encenalls i tothom hi troba escalf. Només ell es consum. El guspireig perifèric de les imatges esmalta sovint la flama invisible de la combustió del seu esperit. Una oratòria massa perfecta no ho fóra. Esdevindria literatura. No s'hi trobaria el rastre de l'esforç: les ditades, els fregats, les vacil·lacions i les petites asimetries de l'esforç. L'auditori no la podria seguir.

L'oratòria és dinàmica. Com totes les arts, ve condicionada per la naturalesa dels materials. L'orador juga, més ben dit, lluita amb les paraules. Tot parlant, diria's que les copsa i les amoixa i les sospesa; de vegades les rebrega i les llença, de vegades les omet amb recança; amb les que aprofita, basteix, creador, el monument d'un paràgraf. La inspiració és, a les seves mans, com una petita eina de picapedrer: amb ella treu espurnes de cada mot. Sovint es ratifica ell mateix, precisa cada vegada més, fins a trobar la frase justa, la paraula definitiva, és a dir, la paraula colpidora, i dóna en espectacle la seva obra i l'exercici de fer-la. No la hi féssiu escriure! Perdria la meitat del meu encís. El joc i la lluita, en fred, us causarien somnolència. L'oratòria se sosté pels moments de gràcia fugitiu, que deixen, en els interregnes, enlluernat l'auditori, i per la lluita de les estones febles, que dura mentre l'orador, no avenint-se a restar-hi, se'n desix i triomfa. Cada frase és com una fibra de l'ànima. Ell, amb mà traçada, les entrelliga fins que esdevenen llises, resistents i tenses com una corda de ballester.

Cada orador té la seva pedrera; cada un propendeix a una terminologia familiar, reserva de materials a mig desbastar. Aquesta propensió a la facilitat és un perill, més remot que en altres llengües, en la nostra. De la qual deia, fa temps:

Contra el parer vulgar, és una llengua d'excel·lents qualitats oratòries. Com és una llengua vella, té la majestat i el prestigi de la llengua materna; com és una llengua nova, té l'encís de les coses inèdites, té la frescor, té el rou de les eclusions prometedores. La llengua catalana té el gran avantatge de no haver produït encara un repertori de tòpics. I això dignifica l'oratòria perquè la fa difícil, quasi impossible, als oradors mediocres, i als que resten d'aquesta selecció els dona una energia personalíssima. La nostra llengua, encara indòmita, s'encabrita sota la voluntat de l'orador i, a l'espectacle de l'oratòria, ajunta l'espectacle d'aquesta lluita amorosa, fent lluir encara més la clàssica elegància del genet.

Sabeu tots vosaltres la influència del lèxic en la poesia. Sovint la troballa d'un nou consonant renova les rimes i la imatgeria i els temes d'inspiració d'un moment literari. Sovint un ritme nou o rehabilitat matisa la prosòdia, desentumeix la sintaxi i enriqueix el lèxic. Semblantment que en poesia, es produeixen aquestes influències en el bell parlar. De vegades una paraula esdevé símbol i l'orador l'arbora com un estendard.

Espai i temps sol posar entre ell i el públic, ço és, ampul·lositat de gest i de paraula. L'estrada, la tribuna, són per a ell, tant o més que una arriscada preeminència, un estratègic recer. Fins per a la improvisació li calen un hàbit, una preparació genèrica i una arrencada momentània. La sobrietat, però, ha d'ésser una de les seves virtuts. La força i l'eficàcia del que es diu s'acreen amb el sacrifici del que es calla. *L'ex abrupto* que colpeix, desfermat, implica una prèvia contenció. L'exordi insinuant que solleva els esperits com un alçaprem tenuíssim, exigeix una premeditació. El discurs que no es diu, és a voltes el millor i més fecund discurs.

Hi ha oradors que es llancen. Quan deixen de tocar de peus a terra, l'oratòria ja no és un diàleg. N'hi ha que avien els parlaments, i els parlaments se'ls emmenen, com un floc, l'estel! Ai d'ells, si aleshores es deixessin caure de les altures estant! Ai d'ells, també, si no es deixessin caure! No caurien ni moririen com Ícar, de la càlida proximitat de la llum, sinó, destravats i voladissos, al buf d'un numen catalanesc: la ironia.

Cal, per tant, a l'orador, un relatiu domini de la paraula i un absolut domini de si mateix. Ha de conduir les paraules, aprofitant-ne l'impuls. No ha de formular conceptes que no vegi clars. Li cal agilitat per a passar oportunament des de les inflexions patètiques fins a les invectives gairebé detonants. Plau-li revestir de suavitat les majors escames. Les punyides subtils i precises són les que més atueixen l'adversari. El qual, si és buit i cridaner, sol revoltar-se contra la licitud de les *precaucions oratòries* que els oradors ineptes proscriuen. Veritat i polidesa no són incompatibles. Els compliments —lícits quan són basats en merèixements de l'antagonista— fressen el camí de la sinceritat i les censures, tan dolçament, que quan se n'experimenten els efectes ja no és avinent de protestar-ne.

La vehemència no exclou la serenitat. Un orador tèrbol desplaui; un orador massa vistent fa nosa. El més perfecte gairebé personalment s'esfuma. És el verb col·lectiu el que, per sobre

d'ell i dels oients, impera. I el verb sobirà, avesat al gran espai infinit, no prova d'exhaurir cap tema. Massa que l'ofici d'orador propendeix a la vanitat, petitesa nefanda. Com si l'èxit fos en ell un mèrit i no, com deia un cultíssim parlamentari català, mort fa temps, un encert, cada vegada miraculós!

Com diuen els tractadistes, l'oratòria és un terme mig entre el que és abstracte i el que és concret, entre la ciència i la poesia. La seva finalitat és pràctica: convèncer, persuadir. La seva valor és instrumental. Per això és una art subalterna. És clar que ha de convèncer delectant. És clar que val més que aquest instrument sigui estilitzat. Però no és una joguina.

Perquè és mesurada i pràctica, podem negar, per endavant, que l'oratòria repugni substancialment, com suposaven alguns, a la nostra gent. Quan la Nació catalana es governava ella mateixa, no pretenia ni malmenava el bell parlar: cal només recordar, com epíleg gloriós de la nostra oratòria política d'altre temps, el nom del cardenal Margarit, i com a exemplar internacional de la nostra oratòria sagrada, el nom de sant Vicenç Ferrer. El nostre verb social s'estroncà quan s'estroncaven la nostra literatura i la nostra política i tota la nostra genuïna tradició cultural. I encara l'oratòria verament evangèlica, no depurada, és clar, però amb correnties d'excel·lent eficàcia, no arribà a emmudir mai, perpetuant-se fins a nosaltres. Després, la nostra Renaixença es propagà, políticament i socialment, per mitjà, en gran part, de la propaganda oral, mètode clàssic dels grans proselitismes. Els seus apòstols importaren i aclimataren els *mitings* i modernitzaren els *aplects*. I ara farem constar només que Catalunya té oradors tan perfets com En Joan Alcover, poeta de Mallorca.

Anys enrere l'oratòria era mirada amb menyspreu per molta gent catalana, com una ficció tarada d'exotisme. I hom es gloriejava dient que la nostra llengua és cantelluda i aspra. Amb la qual cosa incidíem en els defectes que volíem defugir, perquè les frases ultranceres i els conceptes exagerats no s'adiuen amb la normal psicologia del nostre poble.

No basta que com a homes i com a ciutadans reivindicuem les prerrogatives del nostre verb individual i familiar; cal que, com a poble, aspirem a la sobirania i a la perfecció del nostre verb social. Sense verb genuí no assoliríem pensament original ni voluntat ferma. Sense verb col·lectiu no assoliríem plenitud de nació. Esdevindríem un poble sord-mut, propens al braceig, a l'onomatopeia, al xiuxiueig vergonyant i a l'enuig inútil. Massa que el reneç delatava la nostra individual dificultat d'expressió.

Segons un dels nostres cabdals pensadors, l'oratòria, com l'arquitectura, és una art social. Perdérem, i no hem recuperat encara prou, el gust de les cerimònies i de la vida de relació. Preferim la llibertat dels espais a la disciplina de les solemnitats. Cal que ens esmenem, i el bell parlar pot contribuir-hi. Sobretot si defugim els perills contraris —el verbalisme n'és un—, tenint ben present aquella màxima d'En Joan Fiveller: «E plàcia, senyor, al Rei dels reis, qui us ha donat ben parlar, que us faça ben obrar e metre en bona execució les coses per vostra excel·lència proposades.»

I ara perdoneu, senyors, que us hagi parlat suplint la documentació de la crítica amb les fervors de l'entusiasme. Altrament, l'Institut d'Estudis Catalans procura que s'escaigui cada any aquesta acadèmica solemnitat pels volts de la diada de sant Jordi. Ciència i poesia són, tanmateix, amor, car és l'amor qui fa entenedores les coses.

Vegeu si en fa d'anys que les nostres dames i el nostre jovent i el poble tot de Barcelona acudiren, per la festa de sant Jordi, al Palau de la Generalitat, i en visitaven la capella i bescanviaven compliments i roses. Fins que amb l'amor de Catalunya ens en revingué la coneixença, no destriàrem el simbolisme d'aquella secular festivitats, d'aquell devessall de roses i d'encens, profusió de la sang terral, alliberament dels nostres dalers. Que ben aviat el sant Cavaller pugui, acomplerta la seva missió, esdevenir quiescent, i no presidir altre bel·licorós estrèpit que la nouvinguda xiscladissa dels falciots que, com puntes d'invisibles llances, creuen l'espai i reboten pels murs pacífics de l'Acròpolis barcelonina.